

**МАТЕРІАЛИ ДРУКУЮТЬСЯ
УКРАЇНСЬКОЮ,
АНГЛІЙСЬКОЮ,
ПОЛЬСЬКОЮ
МОВАМИ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

*XVII Міжнародної науково-
практичної конференції
молодих вчених, курсантів
та студентів*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Львів – 2022

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Голова:

Андрій КУЗИК – проректор з науково-дослідної роботи ЛДУБЖД, д.с-г.н., професор

Заступник голови:

Сергій СМЕЛЬЯНЕНКО – начальник відділу організації науково-дослідної діяльності ЛДУБЖД, к.т.н.

Члени оргкомітету:

Alan FLOWERS, Kingston University, London, Great Britain, PhD

Henryk POLCIK, SEW, Cracow, Poland, PhD

Rafal MATUSZKIEWICZ, The Main School of Fire Service, Warsaw, Poland, Msc

Юрій РУДИК, головний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної діяльності, д.т.н., доцент

Юрій СТАРОДУБ, професор відділу організації науково-дослідної діяльності, д. ф.-м. н., професор

Ярослав КИРИЛІВ, старший науковий співробітник відділу організації науково-дослідної діяльності, к.т.н., с.н.с.

Василь КАРАБИН, начальник Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту, д.т.н., доцент

Андрій ЛИН, начальник Навчально-наукового інституту пожежної та техногенної безпеки, к.т.н., доцент

Василь ПОПОВИЧ, начальник Навчально-наукового інституту цивільного захисту, д.т.н., доцент

Ольга МЕНЬШИКОВА, заступник начальника Навчально-наукового інституту цивільного захисту, к.ф.-м.н., доцент

Іван ПАСНАК, заступник начальника Навчально-наукового інституту пожежної та техногенної безпеки, к.т.н., доцент

Ірина БАБІЙ, заступник начальника інституту з навчально-наукової роботи Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту, к.п.н.

**ОРГАНІЗАТОР
ТА ВИДАВЕЦЬ**

Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності

**Технічний редактор,
комп'ютерна верстка
Друк на різнографі**

Климус М.В.
Петролюк Н.І.

Відповідальний за друк Фльорко М.Я.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: ЛДУ БЖД, вул. Клепарівська, 35,
м. Львів, 79007

Контактні телефони: (032) 233-24-79,
тел/факс 233-00-88

Проблеми та перспективи розвитку системи безпеки життєдіяльності: Зб. наук. праць XVII Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, курсантів та студентів. – Львів: ЛДУ БЖД, 2022. – 376 с.

Збірник сформовано за науковими матеріалами XVII Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, курсантів та студентів «**Проблеми та перспективи розвитку системи безпеки життєдіяльності**».

Збірник містить матеріали таких тематичних секцій:

- Пожежна та техногенна безпека.
- Організаційно-правові аспекти забезпечення безпеки життєдіяльності.
- Організація проведення аварійно-рятувальних робіт та гасіння пожеж.
- Екологічні аспекти безпеки життєдіяльності.
- Інформаційні технології у безпеці життєдіяльності.
- Управління проектами та програмами у безпеці життєдіяльності.
- Промислова безпека та охорона праці.
- Природничо-наукові аспекти безпеки життєдіяльності.
- Соціальні, психолого-педагогічні аспекти та гуманітарні засади безпеки життєдіяльності.
- Цивільна безпека.

© ЛДУ БЖД, 2022

Здано в набір 04.03.2022. Підписано до друку
18.03.2022. Формат 60x84^{1/3}. Палір офсетний.
Ум. друк. арк. 23,5.

Гарнітура Times New Roman.
Друк на різнографі. Наклад: 100 прим.

Друк: ЛДУ БЖД
вул. Клепарівська, 35, м. Львів, 79007.
ldubzh.lviv@dsns.gov.ua

За точність наведених фактів, економіко-статистичних та інших даних, а також за використання відомостей, що не рекомендовані до відкритої публікації, відповідальність несуть автори опублікованих матеріалів. При передрукуванні матеріалів посилання на збірник обов'язкове.

Секція 9
Section 9

СОЦІАЛЬНІ, ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ
ТА ГУМАНІТАРНІ ЗАСАДИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

УДК 378.016:159.9-057.86

ПРОФЕСІЙНО-ЕКСТРЕМАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ
МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Годій Лілія

Сірко Р.І., доктор психологічних наук, доцент
Львівський університет безпеки життєдіяльності

Проаналізовано теоретичні тлумачення поняття «професійно-екстремальна компетентність» у різних наукових джерелах. Для психологів, які працюють в екстремальних умовах, важливим є розвиток професійно-екстремальної компетентності.

Ключові слова: професійна компетентність, професійно-екстремальна компетентність, майбутні психологи.

PROFESSIONAL-EXTREME COMPETENCE OF FUTURE
PSYCHOLOGISTS

Hodii Liliia

Sirko R.I., Doctor of Psychological Sciences, Associate Professor
Lviv State University of Safety

There were analyzed theoretical interpretations of the concept of «professional-extreme competence» in various scientific sources. The development of professional-extreme competence is important for psychologists, working in extreme conditions.

Keywords: professional competence, professional-extreme competence, future psychologists.

У зв'язку із кількістю та масштабами різноманітних надзвичайних ситуацій у світі та Україні спостерігається зростання суспільних і професійних вимог до працівників сфери галузі безпеки людини, зокрема і до практичних психологів, які забезпечують психологічний супровід їхньої діяльності. Психолог Державної служби України з надзвичайних ситуацій повинен бути різноплановим, здатним витримувати високе психоемоційне навантаження, швидко реагувати на непередбачуваність ситуацій та реакції людей, володіти підвищеною відповідальністю за свої дії в умовах ризику,

ефективно приймати рішення тощо. Тому для здійснення успішної професійної діяльності необхідно забезпечити розвиток професійно-екстремальної компетентності у процесі професійної підготовки у закладах вищої освіти, особливо із специфічними умовами навчання.

Основні аспекти професійної компетентності майбутніх психологів розкриваються в дослідженнях Ю. Вінтюка, Ж. Вірної, Т. Григоренко, Л. Мітіної, В. Синишиної, Р. Сірко, Д. Супрун, Н. Перегончук, Н. Пов'якель, Н. Чепелевої. У їхніх публікаціях розглядаються проблеми підготовленості майбутніх фахівців до практичної діяльності, різноманітні аспекти формування професійної компетентності психологів. Водночас, слід зазначити, що досліджень формування і розвитку професійної компетентності спеціалістів екстремальних професій, а саме психологів оперативно-рятувальної служби, незаслужено мало.

Проведений аналіз наукової літератури [4, 6] показав, що діяльність практичного психолога можна розділити на два періоди: повсякденна діяльність у звичайних умовах та діяльність у екстремальних ситуаціях. Повсякденна діяльність проходить в умовах монотонії, депривації та впливу несприятливих факторів, які спричиняють значне психічне навантаження. Це, зокрема, невелика заробітна плата, великий обсяг роботи, дисципліна, сумнінне виконання службових обов'язків, емоційне вигорання, перевантаження додатковими завданнями.

Професійна компетентність практичного психолога (за Н. Чепелевою) – це єдність знань, які є необхідними для ефективного здійснення професійної діяльності та набутого досвіду, та передбачає не лише володіння необхідними практичними вміннями й техніками, а й наявність розвиненого поля професійних смислів фахівця, що також зумовлює творчий характер діяльності практичного психолога [6].

При екстремальній діяльності напруженість роботи психолога оперативно-рятувальної служби значно зростає, посилюється вплив на центральну нервову систему, що вимагає формування нового динамічного стереотипу, невластивого особистості у звичайних умовах. Стресовими чинниками діяльності в екстремальних умовах є: загибель людей, робота з родичами загиблих, непередбачуваність обставин, емоційне вигорання, спілкування з журналістами, дефіцит часу для прийняття рішень, неможливість відпочинку, постійна нервово-психічна напруга[6]. З цього випливає, що ефективна здатність до професійної діяльності в особливих умовах забезпечується власне професійно-екстремальною компетентністю.

Виділяють також професійно-екстремальне завдання, яке пов'язане із діяльністю в особливих та екстремальних умовах, зокрема наданням екстреної психологічної допомоги потерпілим. Відповідно психолог повинен володіти необхідним рівнем особистісної підготовленості до діяльності у

складних умовах, навичками психологічного впливу на особистість, а також дотримуватись вимог безпеки праці [4].

У психолого-педагогічній літературі висвітлено, що однозначного трактування поняття «професійно-екстремальна компетентність» немає, а в наукових публікаціях вживають поняття «екстремальна компетентність» (І. Амінов, А. Маркова, С. Пазухіна, А. Погорелов, О. Цільмак, О. Шинкаренко).

У роботах А. Маркової виділяється екстремальна компетентність, як компонент професійної компетентності, та трактується, як спроможність діяти в умовах, що раптово ускладнились, наприклад, при різноманітних аваріях, а також порушеннях технологічних процесів [1]. О. Цільмак трактує екстремальну компетентність фахівців правоохоронних органів, як здатність працівника ефективно та професійно діяти в складних, конфліктних, екстремальних умовах на основі набутих знань, практичних умінь та навичок [5]. Більше того, проаналізувавши діяльність працівників кримінальної міліції, дослідниця вважає підґрунтям екстремальної компетентності – психофізіологічні (здатність до тривалого напруження сенсорних систем в умовах моногонії, швидкість реагування на небезпеку, витривалість) й індивідуально-психологічні властивості, професійно значущі якості (дослідниця виділяє емоційно-вольові якості – цілеспрямованість, наполегливість, схильність до виправданого ризику, сміливість, самовладання, витримка), мотивація. За формою прояву екстремальну компетентність О. Цільмак розглядає, як свідому (коли людина знає, що входить у структуру і зміст оперативно-розшукової діяльності у складних, конфліктних і екстремальних ситуаціях та свідомо виконує її) та несвідому (коли навички повністю інтегровані, вбудовані у поведінку працівника кримінальної міліції і йому не потрібно думати про те, що він робить) [5].

На думку О. Шахматової екстремальна компетентність – це здатність діяти в раптово ускладнених умовах, при аваріях, порушення технологічних процесів тощо [7]. С. Пазухіна з точки зору компетентності вчителя, під екстремальною компетентністю вчителя, розглядає вид професійної компетентності, що поєднує в собі особливі психологічні якості педагога, здібності, навички та вміння, що детермінують ефективність дій педагога в екстремальних умовах життєдіяльності дитини та готовності до надання первинної (екстреної) медико-психолого-педагогічної допомоги учню [2].

А. Погорелов трактує екстремальну компетентність, як індивідуальну характеристику особистості, що проявляється в її прагненні і здатності успішно й безпечно виконувати професійні завдання, тим самим зберігаючи свою цілісність в екстремальних ситуаціях [3]. Дослідник стверджує, що екстремальна компетентність реалізується в ряді компетенцій, які можна об'єднати у три групи ключових компетенцій: компетенції, пов'язані із самовизначенням особистості в екстремальних ситуаціях; компетенції регу-

ляції; компетенції саморегуляції в екстремальних умовах і екстремальних ситуаціях [3].

Виявлено, що психологи, які виконують свої завдання в особливих умовах повинні бути фізично й психологічно підготовленим, аби бути спроможними виконувати поставлені професійні завдання в екстремальних умовах своєї діяльності в будь-який момент.

Подальшого розроблення потребують проблеми вдосконалення професійної підготовки майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби, зокрема впровадження сучасних освітніх технологій, з метою професійно-практичного розвитку.

Література

1. Маркова А. К. Психология профессионализма / А.К. Маркова. – М.: Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. – 312 с.

2. Пазухина С.В. Эмпирическое исследование уровня сформированности экстремальной компетентности у будущих учителей начальных классов/ С.В. Пазухина // Гуманитарные ведомости ТГПУ им. Л. Н. Толстого. – Т., 2014. – С. 116-130.

3. Погорелов, А. Г. Экстремальная компетентность в профессиональной деятельности / А.Г. Погорелов // Известия ЮФУ. Технические науки. - 2006. -№ 13. - С. 305-311.

4. Сірко Р. І. Теоретико-методологічні основи професійної підготовки майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби: дис. докт. псих. наук : 19.00.09 / Сірко Роксолана Іванівна – Хмельницький, 2019. – 482 с.

5. Цільмак, О.М. Компетентність фахівців кримінальної міліції в екстремальних ситуаціях/ О.М. Цільмак /Актуальні проблеми психології Т.7, вип.20, ч. 2. – К., 2009. –С. 228-232.

6. Чепелева Н. В. Особиста підготовка практичного психолога в умовах вищого навчального закладу//Теоретико-методологічні проблеми розвитку особистості в системі неперервної освіти: матеріали метод. сем. АПН України 16 груд. 2004р./за ред. акад. С. Д. Максименка. К.,2005. 716 с.

7. Шахматова О.Н. Личностно-ориентированные технологии профессионального развития педагогов профессиональной школы: Дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Ольга Николаевна Шахматова. – УГ ППУ. – 2000. – 187 с.

References

1 Markova A. K. Psykholohyia professyonalizma [Psychology of professionalism] / А.К. Markova. – М.: Mezhdunarodnui humanytarnui fond «Znanye»,1996. – 312 [in Russian].

2. Pazukhyna, S.V. Empyrycheskoe yssledovanye urovnia sformyrovannostyekstremalnoi kompetentnosti u budushchykh uchytelei nachalnukh klassov

[Empirical study of the level of formation of extreme competence in future primary school teachers]/ S.V. Pazukhyna // *Humanytarne vedomosti THPU ym. L. N. Tolstoho.* – Т., 2014. – 116-130 [in Russian].

3. Pohorelov, A. H. Ekstremalnaia kompetentnost v professionalnoi deiatelnosti [Extreme competence in professional activities]/ A.H. Pohorelov // *Yzvestyia YuFU. Tekhnicheskyye nauky.* - 2006. -№ 13. - 305-311 [in Russian].

4. Sirko R. I. Teoretyko-metodolohichni osnovy profesiinoi pidhotovky maibutnykh psykhologiv operatyvno-riatuvanoi sluzhby [Theoretical and methodological foundations of professional training of future psychologists of the rescue service]: dys. dokt. psyk. nauk : 19.00.09 / Sirko Roksolana Ivanivna – Khmelnytskyi, 2019. – 482 [in Ukrainian].

5. Tsilmak, O.M. Kompetentnist fakhivtsiv kryminalnoi militsii v ekstremalnykh sytuatsiiakh [Competence of criminal police specialists in extreme situations]/ O.M. Tsilmak // *Aktualni problemy psykhologii.* Т.7, vyp.20, ch. 2. – К., 2009. –228-232 [in Ukrainian].

6. Chepelieva N. V. Osobysta pidhotovka praktychnoho psykhologa v umovakh vyshchoho navchalnogo zakladu [Personal training of a practical psychologist in a higher education institution] // *Teoretyko-metodolohichni problemy rozvytku osobystosti v systemi neperervnoi osvity: materialy metod. sem. APN Ukrainy 16 hrud. 2004 r. / za red. akad. S. D. Maksymenka.* К., 2005. 716 [in Ukrainian].

7. Shakhmatova O.N. Lychnostno-oryentirovannue tekhnolohyy professionalnogo rozvytyia pedahohov professionalnoi shkolu [Personality-oriented technologies of professional development of teachers of vocational school]: Dys. kand. ped. nauk : 13.00.04 / Olha Nykolaevna Shakhmatova. – UH PPU. – 2000. – 187 [in Russian].

Секція 9
Section 9СОЦІАЛЬНІ, ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ
ТА ГУМАНІТАРНІ ЗАСАДИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ
SOCIAL, PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS AND
HUMANITARIAN PRINCIPLES OF LIFE SAFETY

<i>Годій Л. В., Сірко Р. І.</i> ПРОФЕСІЙНО-ЕКСТРЕМАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ PROFESSIONAL-EXTREME COMPETENCE OF FUTURE PSYCHOLOGISTS	291
<i>Ващук В.В., Яремко З.М.</i> РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ЩОДО ВАКЦИНАЦІЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19 RISK-ORIENTED APPROACH TO YOUTH VACCINATION IN A COVID-19 PANDEMIC	296
<i>Панас Олена, Тарнавський А.Б.</i> МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ТА ПІДСИЛЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ METHODS OF FORMING AND STRENGTHENING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE PROFESSIONALS IN THE FIELD OF CIVIL PROTECTION	300
<i>Абільтарова Ельвіза</i> МЕТОДИКА ДІАГНОСТУВАННЯ РІВНІВ СФОРМОВАНOSTІ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ З ОХОРОНИ ПРАЦІ METHODS OF DIAGNOSING THE LEVELS OF FORMATION OF THE CULTURE OF SAFETY OF PROFESSIONAL ACTIVITY OF FUTURE OCCUPATIONAL SAFETY AND HEALTH ENGINEERS	305